

ความร่วมมือภาครัฐและชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจ ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอเวียงตี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พสุติ จันทรโกมพ^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน 2) เพื่อออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพให้กับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ที่แยกกลุ่มตามผู้ให้ข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน 2) เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบหลักสูตรสร้างอาชีพ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีความรู้ด้านการออกแบบหลักสูตร จำนวน 1 คน 4) ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชนและการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 2 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ เข้าใจบริบทพื้นที่ และผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านการออกแบบหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และมีการตรวจสอบความอึดตัวของข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่ตรงกับความต้องการ ประกอบด้วย 9 หลักสูตร 2) ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วย 5 หลักสูตร 3) รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน โดยสรุปภาครัฐมีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน และการสนับสนุนงบประมาณ ขณะที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร และการร่วมติดตามผลในระดับพื้นที่

คำสำคัญ : ความร่วมมือ, ความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจ, หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ

^๑อาจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี E-mail: pasuvadee.pol@sru.ac.th

รับบทความ: 27 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ: 11 กรกฎาคม 2568 ตอบรับบทความ: 23 กรกฎาคม 2568.

Collaboration Between Government and Community in Reducing Economic Inequality Through Vocational Training Programs to Elevate Households with Income Below Basic Needs Criteria in North Takuk Subdistrict, Wiphawadi District, Surat Thani Province

Pasuvadee Chankomut^a

Abstract

This article aims to: 1) study the training curriculum needs for career development among households with income below the basic necessity data threshold, 2) design career development training curricula for households with income below the basic necessity data threshold, and 3) examine the collaboration model between the government and community sectors in reducing economic inequality through career development training curricula to uplift households with income below the basic necessity data threshold.

The researcher employed qualitative research methodology and research & development (R&D) approaches through documentary research, in-depth interviews, and small group discussions categorized by informant groups. Data were collected from stakeholders including: 1) 15 representatives of households with income below the basic necessity data threshold, 2) 2 officials responsible for caring for and assisting households with income below the basic necessity data threshold, 3) 2 experts in career development curriculum design and 1 instructor with curriculum design knowledge, and 4) 2 local wisdom keepers with knowledge about community career promotion and household accounting. Key informants were selected through purposive sampling based on target groups participating in the project, experienced officials who understand the local context, and those with specialized knowledge in curriculum design. Data analysis was conducted through content analysis with data saturation verification.

Research findings revealed: 1) Training curricula that meet the demands consist of 9 curricula. 2) The designed career development training curricula to uplift households with income below the basic necessity data threshold comprise 5 curricula. 3) The collaboration model between the government and community sectors in reducing economic inequality through career development training curricula to uplift households with income below the basic necessity data threshold demonstrates that the government plays a primary role in policy formulation, implementation, and budget support, while communities play a crucial role in providing resource support, participating in curriculum design, and collaborating in monitoring at the local level.

Keyword: Collaboration, Economic Inequality, Vocational Training Programs

^aLecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

E-mail: pasuvadee.pol@sru.ac.th

Received: 27 May 2025 Revised: 11 July 2025 Accepted: 23 July 2025

บทนำ

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้กำหนดเป้าหมายในการขจัดความยากจนขั้นรุนแรงและความหิวโหย (No Poverty) ให้หมดไปจากโลกนี้ ในปี ค.ศ. 2030 สอดคล้องกับประเทศไทยที่มีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ เป็น 1 ใน 11 ด้าน ที่มุ่งแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับปากท้องของประชาชนในระดับล่าง (พลเอก ประยุทธ์จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี) โดยเน้นให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเชิงผลสัมฤทธิ์ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก แก้ไขปัญหาหนี้สิน นอกระบบ ความยากจนระดับครัวเรือน พัฒนาคุณภาพชีวิตและขยายโอกาสคนยากจนในการเข้าถึงทรัพยากรและการให้บริการของรัฐ (Department of Community Development, 2018)

ตำบลตะกุกเหนือ เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนกาแฟ และสวนผลไม้ ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 29,165 บาทต่อคนต่อปี (Department of Community Development, 2021) ซึ่งยังคงมีประชากรบางส่วนที่เป็นผู้มีรายได้น้อยหรือจัดให้อยู่ในประเภทครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) สาเหตุเนื่องมาจากมีอาชีพรับจ้างรายวันที่มีรายได้ไม่แน่นอนหรือไม่มีงานทำ รายได้ผลผลิตด้านการเกษตรตกต่ำ ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ขาดเงินทุนหมุนเวียนและไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมีภาระหนี้สินสูง ทั้งในและนอกระบบ เฉลี่ยประมาณ 150,000 -200,000 บาทต่อครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นหนี้เพื่อการลงทุนทางการเกษตรและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ความเหลื่อมล้ำเหล่านี้ส่งผลให้ตำบลตะกุกเหนือมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ประมาณร้อยละ 15-20 ของครัวเรือนทั้งหมด (Takua Nuea Sub-district Development Plan, 2018-2022) จากสภาพปัญหาดังกล่าวแลเห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรมีการส่งเสริมด้านอาชีพเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ด้วยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่ตรงกับความต้องการและศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับครัวเรือนได้อย่างตรงจุด อย่างไรก็ตาม หลักสูตรฝึกอบรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้นนั้นสามารถแก้ไขปัญหารายได้ครัวเรือนได้จริง ซึ่งหมายความว่าต้องตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไป

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ การออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสม และการศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้านรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจระดับฐานราก ยกระดับขีดความสามารถในการสร้างรายได้ของครัวเรือนสร้างความหลากหลายในแหล่งที่มาของรายได้ และยังช่วยพัฒนาภาคความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาและชุมชนในลักษณะของเครือข่ายที่บูรณาการทรัพยากร ความรู้ แลงงบประมาณ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลลัพธ์จากการวิจัยนี้จะนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ทุนทางสังคมและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ลดการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่มีความเสมอภาคและเป็นธรรมในทุกมิติ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน
2. เพื่อออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน
3. เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพจำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ครอบคลุมทั้งมิติของความเหลื่อมล้ำ ความยุติธรรม การสร้างศักยภาพชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วม แนวคิดทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจว่าการลดความเหลื่อมล้ำที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการเพิ่มรายได้ แต่ต้องคำนึงถึงการกระจายทรัพยากรและโอกาสอย่างเป็นธรรม และการให้ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเอง ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ไม่เพียงช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาความเหลื่อมล้ำในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นฐานในการออกแบบโครงการฝึกอบรมสร้างอาชีพที่สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนให้กับชุมชน รายละเอียดดังนี้

แนวคิด "Capability Approach" เสนอโดยอมาตยา เซน (Sen, 1999) ที่มองการพัฒนาว่าไม่ใช่เพียงการเพิ่มรายได้หรือความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่เป็นการขยาย "ความสามารถ" หรือ "เสรีภาพที่มีคุณค่า" ของมนุษย์ในการเลือกและบรรลุวิถีชีวิตที่พวกเขาให้คุณค่า (Sen, 1999) เซนเน้นว่าความยุติธรรมควรพิจารณาจากการกระจายความสามารถ ไม่ใช่แค่ทรัพยากรหรือสวัสดิการ โดยสังคมที่เป็นธรรมคือสังคมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมในความสามารถพื้นฐาน การเข้าถึงโอกาสจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำที่แท้จริง (Sen, 2009) และเน้นย้ำความสำคัญของการที่บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตตนเอง โดยบุคคลควรเป็น "ผู้กระทำ" ไม่ใช่เพียง "ผู้รับ" ของการพัฒนา (Drèze & Sen, 2002) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและดำเนินโครงการจึงมีความสำคัญ

ดังนั้นการประยุกต์แนวคิดนี้กับการฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจ ต่าบตะกุกเหนือ สามารถทำได้หลายประการ เช่น การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่มุ่งเพิ่มความสามารถที่หลากหลาย การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและเป้าหมายของการฝึกอบรม การคำนึงถึงความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย การวัดผลความสำเร็จโดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิต ความมั่นคง และเสรีภาพในการเลือก (Alkire, 2005) รวมถึงการเชื่อมโยงการฝึกอบรมกับโครงสร้างพื้นฐานและนโยบายสนับสนุนอื่นๆ เพื่อความยั่งยืนในระยะยาว (UNDP, 2010)

ทฤษฎีความเหลื่อมล้ำ นำเสนอโดยปาสุก พงษ์ไพจิตร ที่มองปัญหาในเชิงโครงสร้างอำนาจที่ซับซ้อน ไม่ใช่เพียงความแตกต่างด้านรายได้หรือความมั่งคั่ง โดยชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยมีรากฐานจากโครงสร้างอำนาจที่กระจุกตัว โดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่และชนชั้นนำมีอิทธิพลเหนือทรัพยากรและการกำหนดนโยบาย (Pasuk Phongpaichit, 2014) ทฤษฎีนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เกี่ยวพันกัน นำไปสู่การผูกขาดทั้งในระบบเศรษฐกิจและการเมือง และการกระจายทรัพยากรและโอกาสที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา บริการสาธารณสุข สินเชื่อ และโอกาสในการประกอบอาชีพที่มั่นคง (Pasuk Phongpaichit & Suthum Ratanachote, 2013)

นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์ว่าความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์ชั่วคราว แต่มีการถ่ายทอดและสะสมข้ามรุ่น (Pasuk Phongpaichit, 2016) กลไกการสะสมความมั่งคั่งของกลุ่มทุนขนาดใหญ่มักเกิดจากการเข้าถึงอำนาจรัฐและสิทธิ

พิเศษทางเศรษฐกิจ ขณะที่คนจนมักติดอยู่ในวงจรความยากจนที่ยากจะหลุดพ้น ชำนาญนโยบายของรัฐและโครงสร้างภาษีในสังคมไทยมักเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนและผู้มีรายได้สูง มากกว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ (Pasuk Phongpaichit, 2017) ทำให้เกิดการผลิตซ้ำหรือเพิ่มความเหลื่อมล้ำในสังคม แนวทางการแก้ไขคือเน้นการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือนโยบายประชานิยม (Pasuk Phongpaichit et al., 2015) โดยให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปฏิรูปโครงสร้างภาษีให้เป็นธรรมมากขึ้น การปฏิรูปที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาระบบสวัสดิการถ้วนหน้า การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและเข้าถึงได้สำหรับทุกคน รวมถึงการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน การประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ในบริบทการลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน จึงควรให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาส การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก และการเชื่อมโยงกับการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่จำเป็น

การเชื่อมโยงแนวคิดนี้ ด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน สามารถประยุกต์ได้หลายมิติ โดยเฉพาะการปรับสมดุลอำนาจระหว่างภาครัฐและชุมชน ให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางโครงการ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมไปจนถึงการบริหารทรัพยากร ขณะที่ภาครัฐปรับบทบาทเป็นผู้สนับสนุน นอกจากนี้ ควรวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่และที่ชุมชนเข้าถึงได้จริง พัฒนาทักษะที่ต่อยอดจากฐานทรัพยากรท้องถิ่น และสร้างกลไกให้ผู้เข้าร่วมเข้าถึงแหล่งทุนและตลาดได้อย่างยั่งยืน

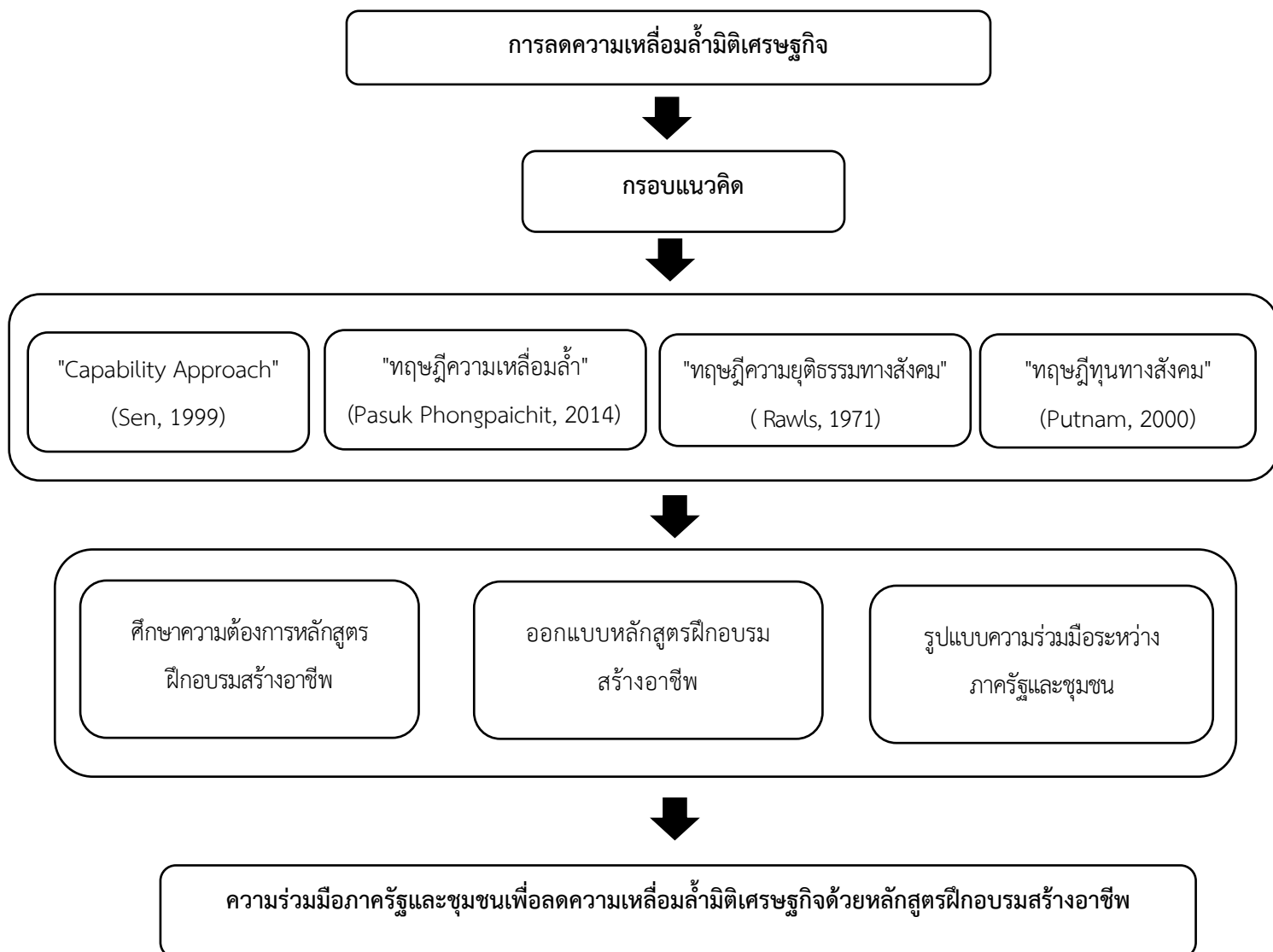
ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม (Theory of Social Justice) ของจอห์น ราวล์ (John Rawls) เสนอแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคมที่เน้นหลักการความเป็นธรรมว่าด้วยการจัดสรรทรัพยากรและโอกาส ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ "หลักแห่งความแตกต่าง" (Difference Principle) ที่ระบุว่าความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมและเศรษฐกิจจะยอมรับได้ก็ต่อเมื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เสียเปรียบที่สุดในสังคม (Rawls, 1971) หลักการนี้สนับสนุนการจัดสรรทรัพยากรที่มุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มคนที่เปราะบางที่สุดก่อน

แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยให้ความสำคัญกับการจัดสรรโอกาสการฝึกอบรมให้แก่กลุ่มผู้มียาได้น้อยหรือกลุ่มเปราะบางก่อน และออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของกลุ่มคนเหล่านั้น รวมถึงการจัดกลไกสนับสนุนพิเศษ เช่น ทุนเริ่มต้นอาชีพ การรับประกันรายได้ หรือการจัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ เพื่อให้มั่นใจว่ากลุ่มผู้ด้อยโอกาสจะได้รับประโยชน์สูงสุด (Folbre, 2018)

ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) ของโรเบิร์ต พัทนัม (Robert Putnam) เสนอแนวคิดทุนทางสังคมที่มองว่าเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานร่วมเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนา ร่วมกัน ทุนทางสังคมแบ่งเป็นสองประเภทหลัก คือ "ทุนทางสังคมแบบเชื่อมโยง" (Bridging Social Capital) ที่เชื่อมระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม และ "ทุนทางสังคมแบบยึดโยง" (Bonding Social Capital) ที่เสริมความเข้มแข็งภายในกลุ่ม (Putnam, 2000)

การประยุกต์ใช้กับการศึกษาในครั้งนี้ สามารถทำได้โดยใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชนกับภาคส่วนอื่นๆ เช่น การออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างกลุ่มวิสาหกิจที่มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายธุรกิจและหน่วยงานภายนอก การมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็งจะช่วยลดต้นทุนในการเข้าถึงทรัพยากร ข้อมูล และโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Woolcock & Narayan, 2000)

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความร่วมมือภาครัฐและชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ตำบลตะกุกเหนือ อำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ข้อมูลแต่ละขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) จากตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน เพื่อกออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ จากนั้นสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ที่แยกกลุ่มตามผู้ให้ข้อมูล จากตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบหลักสูตรสร้างอาชีพ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีความรู้ด้านการออกแบบหลักสูตร จำนวน 1 คน 4) ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชนและการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 2 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ เข้าใจบริบทพื้นที่ และผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านในการออกแบบหลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลลัพธ์ที่ได้คือหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่ใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมและติดตามสถานะของครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน และ 2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) ได้แก่ รายงานการดำเนินโครงการ รายงานการประชุม จากนั้นสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีข้อคำถามแบบปลายเปิด เก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือน สอบถาม 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ข้อมูลครัวเรือน 2) ที่มาของรายได้ 3) ความคิดเห็นที่มีต่อรายได้ 4) วิเคราะห์สาเหตุของรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ และ 5) ความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง สอบถามเกี่ยวกับแนวทางการให้ความช่วยเหลือ การดำเนินโครงการตามนโยบายและงบประมาณของภาครัฐ กิจกรรมหรือโครงการที่ช่วยเหลือด้านรายได้ ด้านความเป็นอยู่ สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือ ผลลัพธ์หลังจากให้ความช่วยเหลือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 2 ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน 2) เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบหลักสูตรสร้างอาชีพ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีความรู้ด้านการออกแบบหลักสูตร จำนวน 1 คน 4) ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชนและการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 2 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บรวบรวม

ข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) แยกการสนทนากลุ่มย่อยตามประเภทของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ชัดเจนและครอบคลุม สอบถามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ได้แก่ ชื่อหลักสูตร วัตถุประสงค์ รายละเอียดหลักสูตร วิธีการฝึกอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรม และการวัดและการประเมินผล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 3 รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน และ 2) ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน ใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือของแต่ละภาคส่วนในกระบวนการฝึกอบรมสร้างอาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อใจได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน (Supang Chantawanich, 2018) ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลากหลาย ทั้งครัวเรือนเป้าหมาย เจ้าหน้าที่ ผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้าน 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีหลากหลาย เช่น ทฤษฎีการลดความเหลื่อมล้ำ ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม และทฤษฎีทุนทางสังคม

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล (Validity)

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการและการสัมภาษณ์เชิงลึกจนถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) โดยข้อมูลสอดคล้องกันในประเด็นหลักและไม่พบข้อมูลใหม่ที่แตกต่าง นำเสนอผลการวิจัยโดยใช้คำพูดจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรงเพื่อ ป้องกันอคติ และสร้างข้อสรุปที่น่าเชื่อถือและตรวจสอบได้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละขั้นตอน ผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

จากการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 ครัวเรือน โดยให้แต่ละครัวเรือนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการหลักสูตรที่สนใจหรือตรงกับความต้องการเพื่อเพิ่มรายได้หรือสร้างอาชีพเสริม ผลการศึกษสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ความต้องการหลักสูตรสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

ครัวเรือนที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	หลักสูตรสร้างอาชีพที่ต้องการ
1	✓	✓								1. เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การปลูกผัก การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลาตู้ ปลาช่อน ปลาจิตลดา การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงผึ้งโพรง การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงปูนา
2			✓	✓	✓					2. การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การทำไม้กวาดดอกหญ้า การเพ้นท์ผ้า การทำผ้ามัดย้อม การทำไข่เค็มสมุนไพร การพบนบัตร์ การทำเหรียญโปรยทาน
3		✓	✓		✓					3. การแปรรูปผลไม้อบแห้งและสินค้าเกษตร ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากลำไย ทุเรียน มะม่วง มะละกอ การทำกล้วยฉาบ
4						✓				4. การฝึกอาชีพระยะสั้น ได้แก่ ช่างตัดผม ช่างซ่อมจักรยานยนต์เบื้องต้น การทำขนม (เค้ก ทองม้วน ฝอยทอง บ้าปิ่น)
5			✓				✓			5. การฝึกอาชีพทุกช่วงวัย ได้แก่ การเพาะเห็ดฟางในตะกร้า การทำน้ำพริกกากหมู
6	✓							✓		6. การส่งเสริมงานประดิษฐ์และผลิตภัณฑ์ Hand Made ได้แก่ โคมไฟประดับ จากวัสดุเหลือใช้ กังหันลม กระเป๋ามือ กระเป๋าสาน ตะกร้าสานไม้ไผ่ การสาน ที่ปักปลา สุ่มไก่ การทำพวงมาลัย
7			✓	✓					✓	7. การทดลองเพาะพันธุ์ปลาล์มน้ำและการเกษตรผสมผสาน
8	✓					✓				8. การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบยั่งยืน ได้แก่ โคเนื้อ โคนม กระบือ
9	✓					✓				9. การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ได้แก่ การทำยาหม่อง การทำน้ำมันไพร
10									✓	
11				✓						
12	✓	✓		✓				✓		
13	✓	✓		✓						
14		✓			✓					
15	✓		✓							
ร้อยละ	46.67	33.33	33.33	33.33	20	20	6.67	13.33	13.33	

จากตารางที่ 1 ความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานที่ตรงกับความต้องการ ประกอบด้วย 9 หลักสูตร เรียงลำดับหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ 1) เศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 46.67 2) การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมอาชีพ การแปรรูปผลไม้อบแห้งและสินค้าเกษตร และการฝึกอาชีพระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 33.33 3) การฝึกอาชีพทุกช่วงวัยและโครงการส่งเสริมงานประดิษฐ์และผลิตภัณฑ์ Hand Made คิดเป็นร้อยละ 20 4) การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบยั่งยืนและการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 13.33 และ 5) การทดลองเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดและการเกษตรผสมผสาน คิดเป็นร้อยละ 6.67

วิธีการและระยะเวลาฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การบรรยายความรู้ร่วมกับฝึกปฏิบัติ ระยะเวลาที่เหมาะสม คือ 1-3 วันๆ ละ 3-4 ชั่วโมง ควรจัดเตรียมกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์สำหรับผู้เข้ารับการอบรม สิ่งคาดหวังว่าจะได้รับการอบรม คือ กิจกรรมหรือโครงการโดยภาพรวมจะต้องตรงกับความต้องการของครัวเรือนที่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ใช้ต้นทุนต่ำ ไม่เพิ่มภาระด้านค่าใช้จ่าย ความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมนำไปต่อยอดหรือเพิ่มพูนความรู้เดิมเพื่อสร้างอาชีพเสริมหลังจากฝึกอบรมได้จริง มีหน่วยงาน ร้านค้ารองรับผลผลิตหรืองานฝีมือเพื่อจัดจำหน่าย นอกจากนี้ต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเพิ่มทักษะความรู้สำหรับการพึ่งพาตนเอง เช่น การคำนวณรายรับรายจ่าย การลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว การทำบัญชีครัวเรือน เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ครัวเรือนหนึ่ง

“ผมคิดว่าหลักสูตรฝึกอบรมจะต้องไม่เพิ่มภาระ ไม่เพิ่มค่าใช้จ่าย ต้นทุนต่ำด้วย เข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ก็จะดีมาก แล้วก็ใช้เวลาในการฝึกอบรมไม่นาน สัก 1-3 วันๆ ละ 3 - 4 ชั่วโมง มีทั้งอบรมด้วยการบรรยายแล้วก็ให้ลงมือทำด้วย เนื้อหาอยากเรียนเกี่ยวกับการลดค่าใช้จ่ายด้วย เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก ช่วยลดต้นทุนทำการเกษตรได้ หรือการผลิตน้ำล้างจานใช้เอง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย นำความรู้ไปต่อยอดได้เอง สร้างรายได้เสริมได้จริง” (Households with income below the basic necessity threshold, interview, 2022)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน เกี่ยวกับแนวทางการให้ความช่วยเหลือและการพัฒนาอาชีพด้วยกิจกรรม/โครงการเพื่อเยียวยาหรือเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ โดยแบ่งครัวเรือนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครัวเรือนที่พัฒนาได้/ทำกิจกรรมได้ เจ้าหน้าที่จะสอบถามความต้องการโดยตรงในแต่ละครัวเรือน ประเมินศักยภาพว่ามีความรู้ ความถนัดด้านใดบ้าง สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อประกอบอาชีพเสริม เช่น พันธุ์ปลา อาหารปลา เป็นต้น ซึ่งเป็นงบประมาณที่จังหวัดจัดสรรมาให้แต่ละปีเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 800 - 2,000 บาท 2) ครัวเรือนสงเคราะห์เด็กและผู้สูงอายุ ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือเป็นถุงยังชีพ และเงินทุนประกอบอาชีพ ครัวเรือนละ 2,000 บาท (จ่าย 2 ครั้งๆ ละ 1,000 บาท) และ 3) ครัวเรือนที่ไม่ขอรับความช่วยเหลือส่วนใหญ่จะมีสมาชิกเป็นผู้สูงอายุ เด็ก การช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ของรัฐบาลในปัจจุบัน ภาครัฐจะจัดสรรงบประมาณมาให้ตามความต้องการ แก้ปัญหาตรงจุดตามครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ในมิติต่างๆ เช่น ตกเกณฑ์เรื่องความเป็นอยู่ บ้านไม่มั่นคง ตกเกณฑ์เรื่องสุขภาพ ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์การสำรวจที่ชัดเจน การช่วยเหลือตรงตามเป้าที่ต้องการ ลักษณะ

การช่วยเหลือเป็นการช่วยเหลือแบบเยียวยา ไม่มีการจัดกิจกรรมหรือโครงการเสริมสร้างอาชีพหรือยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนที่ทำต่อเนื่องระยะยาว ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

“มีการแบ่งครัวเรือนตกเกณฑ์เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มที่พัฒนาได้ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับประกอบอาชีพมูลค่า 800-2,000 บาท กลุ่มที่สองคือกลุ่มสงเคราะห์ที่มีเด็กและผู้สูงอายุ ให้ถุงยังชีพและเงินทุน 2,000 บาท และกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มที่ไม่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือ การช่วยเหลือส่วนใหญ่เน้นแก้ปัญหาเฉพาะหน้าตามมิติที่ตกเกณฑ์ แต่ไม่มีโครงการพัฒนาอาชีพระยะยาวที่จะช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือน” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

ในส่วนของการเสนอแนะ เจ้าหน้าที่เสนออาชีพที่ควรส่งเสริมคือการเลี้ยงผึ้งโพรง เนื่องจากต้นทุนต่ำ การดูแลไม่ยุ่งยาก ได้รับผลผลิตที่ดี ขายได้ราคาดี ข้อจำกัดคือให้ผลผลิตปีละครั้ง ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานาน ควรส่งเสริมควบคู่กับการปลูกผักสวนครัวที่สามารถให้ผลผลิตเก็บขายได้ตลอดทั้งปี เช่น ชะอม ใบเหลียง ยอดมะม่วง และโครงการที่สามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพเสริมได้ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรี โครงการพัฒนางานฝีมือ เป็นต้น ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

“ผมว่าอาชีพที่ควรส่งเสริมจริงๆ คือการเลี้ยงผึ้งโพรง ต้นทุนต่ำมาก ดูแลก็ไม่ยุ่งยาก ผลผลิตก็ดี ขายได้ราคาดีด้วย แต่ข้อจำกัดอยู่ที่มันให้ผลผลิตแค่ปีละครั้ง ต้องรอนาน ควรส่งเสริมคู่กับการปลูกผักสวนครัวที่เก็บขายได้ทั้งปี อย่างเช่นพวก ชะอม ใบเหลียง ยอดมะม่วง และถ้าเป็นไปได้ก็ควรมีโครงการที่ต่อยอดเป็นอาชีพเสริมได้จริงๆ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรี หรือโครงการพัฒนางานฝีมือต่างๆ ” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานมีความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมที่หลากหลาย โดยต้องการหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด (46.67%) ตามด้วยหลักสูตรการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมอาชีพ การแปรรูปผลไม้อบแห้งและสินค้าเกษตร และการฝึกอาชีพระยะสั้น (33.33%) หลักสูตรการฝึกอาชีพทุกช่วงวัย และการส่งเสริมงานประดิษฐ์และผลิตภัณฑ์ Hand Made (20%) ตามลำดับ รูปแบบการฝึกอบรมที่เหมาะสมคือการบรรยายร่วมกับฝึกปฏิบัติ ระยะเวลา 1-3 วัน วันละ 3-4 ชั่วโมง โดยเน้นหลักสูตรที่ใช้ต้นทุนต่ำ ไม่เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย สามารถนำไปต่อยอดสร้างอาชีพเสริมได้จริง และมีช่องทางจำหน่ายผลผลิต อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่พบคือครัวเรือนขาดเงินทุนในการสานต่อโครงการ หลังจากการสนับสนุนจากภาครัฐสิ้นสุด ทำให้การแก้ปัญหาไม่ต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

จากการสนทนากลุ่มย่อย (Small Group Discussion) ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแทนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 15 คน 2) เจ้าหน้าที่ที่ดูแลและให้ความช่วยเหลือครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ตามข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบหลักสูตรสร้างอาชีพ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีความรู้ด้านการออกแบบหลักสูตร จำนวน 1 คน 4) ประชาชนชาวบ้านที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพในชุมชน และการจัดทำบัญชีครัวเรือน จำนวน 2 คน ร่วมวิเคราะห์และออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ทั้งหมด 5 หลักสูตร ได้แก่

1. หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน
2. หลักสูตรพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปสินค้าเกษตร
3. หลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้นและทักษะฝีมือทุกช่วงวัย
4. หลักสูตรงานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ Hand Made
5. หลักสูตรส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างทักษะอาชีพที่ตรงกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ พัฒนาทักษะอาชีพที่ตรงกับความ ต้องการ สร้างความรู้ทักษะที่ประยุกต์ใช้ได้ในระยะยาว และสร้างรายได้เสริมให้ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ โดยใช้วิธีการอบรมที่เน้นการปฏิบัติ 60% การบรรยาย 30% และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 10% ใช้เวลาอบรม 3 วันต่อหลักสูตร วันละ 3 ชั่วโมง มีการประเมินผล 2 ระยะ คือ ระหว่างการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม พร้อมติดตามผลทุก 3 เดือนเป็นเวลา 1 ปี จุดเด่นของหลักสูตรคือ ต้นทุนต่ำ ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ระยะเวลาการอบรมตรงกับความ ต้องการ ครอบคลุมทุกช่วงวัย และบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อสร้างรายได้ระยะยาว

ทั้งนี้หลักสูตรที่ร่วมกันออกแบบสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำที่แท้จริง ผ่านการเสนอความต้องการของชุมชนที่เข้าใจบริบทพื้นที่ ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน และสุดท้ายการออกแบบหลักสูตรที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ให้ความสำคัญทุกคนอย่างเท่าเทียม ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

จากรายละเอียดของหลักสูตร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่อหลักสูตรที่ออกแบบ คือหลักสูตรมีความเหมาะสม สอดคล้องกับความถนัดและความเชี่ยวชาญของกลุ่มเป้าหมาย จะต้องไม่ใช่หลักสูตรที่กำหนดมาจากนโยบายของส่วนกลาง ความรู้ที่ได้จะต้องต่อยอดองค์ความรู้เดิม ทรัพยากรมาจากชุมชน และสร้างรายได้ในระยะยาว ดังคำสัมภาษณ์ของประธานกลุ่มอาชีพท่านหนึ่ง

“จากประสบการณ์ หลักสูตรฝึกอบรมที่ดีจะต้องเป็นหลักสูตรที่เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ไม่ใช่หลักสูตรสำเร็จรูปที่ส่วนกลางส่งมาให้ทำ ใช้ความรู้ ทักษะที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก สร้างรายได้จริงในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้ง 5 หลักสูตร จุดเด่นคือตรงตามความต้องการของคนในชุมชน ตอบโจทย์ทุกช่วงวัยและทุกความถนัด หลักสูตรมีปฏิบัติถึง 60% ได้ฝึกได้ทำจริง ดีกับคนในชุมชนที่ไม่คุ้นกับการอบรมที่เน้นวิชาการ” (Occupational group leader, interview, 2022)

ข้อเสนอแนะของอาจารย์ด้านหลักสูตรการสอนเห็นด้วยกับหลักสูตรที่ออกแบบและที่มาของหลักสูตรที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนา ซึ่งตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย การแบ่งหลักสูตรออกเป็น 5 หลักสูตรเพื่อรองรับความสนใจที่แตกต่าง รวมทั้งวิธีการฝึกอบรมที่มีทั้งการบรรยาย สาธิตและปฏิบัติ โดยสรุปหลักสูตรนี้มีโครงสร้างที่ดีและเหมาะสมในการลดความเหลื่อมล้ำ มิติเศรษฐกิจได้จริง แต่ควรเพิ่มความชัดเจนในรายละเอียด เพิ่มความหลากหลายของวิธีการ อบรมและสื่อการสอน และพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เข้าอบรมจะสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ดังคำให้สัมภาษณ์อาจารย์ด้านหลักสูตรการสอนท่านหนึ่ง

“หลักสูตรมีความหลากหลาย ครอบคลุมความต้องการที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมาย ที่น่าชื่นชมคือการแบ่งเป็น 5 หลักสูตรย่อยที่มีความเฉพาะเจาะจง ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความสนใจ อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มการอธิบายเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมแต่ละหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนจะได้รับประโยชน์สูงสุดและนำไปใช้ได้จริง สัดส่วนการบรรยาย 30% การสาธิตและฝึกปฏิบัติ 60% และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 10% ถือว่าเหมาะสมดี แต่ควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้จากกรณีศึกษาจริง (Case Studies) ของผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพนั้นๆ สื่อการสอนควรมีความหลากหลาย เช่น วิดีโอสาธิตที่สามารถดูซ้ำ หรือแชตในกลุ่มไลน์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับติดตามและให้คำปรึกษาหลังการอบรม และรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ ควรเพิ่มการประเมินก่อนเรียน การติดตามผลทุกๆ 3 เดือนหรือ 1 ปี และการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การบันทึกรายได้ของครัวเรือนอย่างเป็นระบบ” (Curriculum and instruction teacher, interview, 2022)

กระบวนการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพมีความสอดคล้องกับหลักวิชาการ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Assessment) ผ่านการสนทนากลุ่มย่อยแบบแยกกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การกำหนดวัตถุประสงค์ 3 ข้อที่สะท้อนการบูรณาการเรียนรู้ตามแนวคิด Bloom's Taxonomy ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะปฏิบัติ และเจตคติ และแบ่งเป็น 5 หลักสูตรย่อยเพื่อความยืดหยุ่นและการตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย

หลักสูตรมีความเหมาะสมเชิงวิชาการโดยใช้หลักการวิเคราะห์ความต้องการ การออกแบบเนื้อหาที่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น บูรณาการทฤษฎีและปฏิบัติ และการติดตามหลังการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบหลักสูตรเป็นการประยุกต์ความรู้ตามหลักวิชาการที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

จากการศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงกลไกการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหาค่าความยากจนระดับครัวเรือน รายละเอียดสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูล ภาครัฐกำหนดนโยบายจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปีละ 1 ครั้ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมผ่านผู้ใหญ่บ้านในการคัดเลือกอาสาสมัคร ทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูลครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จากนั้นร่วมกันตรวจสอบยืนยันข้อมูลและแบ่งครัวเรือนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ครัวเรือนที่พัฒนาได้ ครัวเรือนที่ต้องช่วยเหลือเยียวยา และครัวเรือนที่ไม่ขอรับความช่วยเหลือ ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

“...ก่อนการจัดกิจกรรม โครงการช่วยเหลือครัวเรือนตกเกณฑ์ จะมีการสำรวจครัวเรือนทุกปี จากนั้นกำหนดครัวเรือนเป้าหมายสิบคนสิบห้าคนยี่สิบคน ส่วนนี้ชุมชนเข้ามาช่วยสำรวจและตรวจสอบข้อมูล...” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

ขั้นตอนที่ 2 การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร ภาครัฐจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลาง กำหนดรายละเอียดโครงการ ขณะที่ชุมชนสมทบทุนจากกองทุนชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนแม่ของแผ่นดิน และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ กระบวนการดังกล่าวสร้างการเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

“...ในส่วนของงบประมาณกองทุนชุมชนในหมู่บ้านจะเข้ามาช่วยเหลือ อย่างเช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนแม่ของแผ่นดิน อำเภอ่าวไทย กลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนตกเกณฑ์มีส่วนร่วมในการประชุม ฝึกอบรม...” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดหลักสูตรฝึกอบรม ภาครัฐกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ระยะเวลา งบประมาณ และกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน หน่วยงานในพื้นที่จัดฝึกอบรมอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมอาชีพ หลังการฝึกอบรมมีการจัดจำหน่ายสินค้าในตลาดชุมชนและมีการติดตามรายได้ของครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง ทั้งสองภาคส่วนร่วมกันผสมผสานความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นอาชีพที่ต้นทุนต่ำและไม่เป็นภาระค่าใช้จ่าย ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

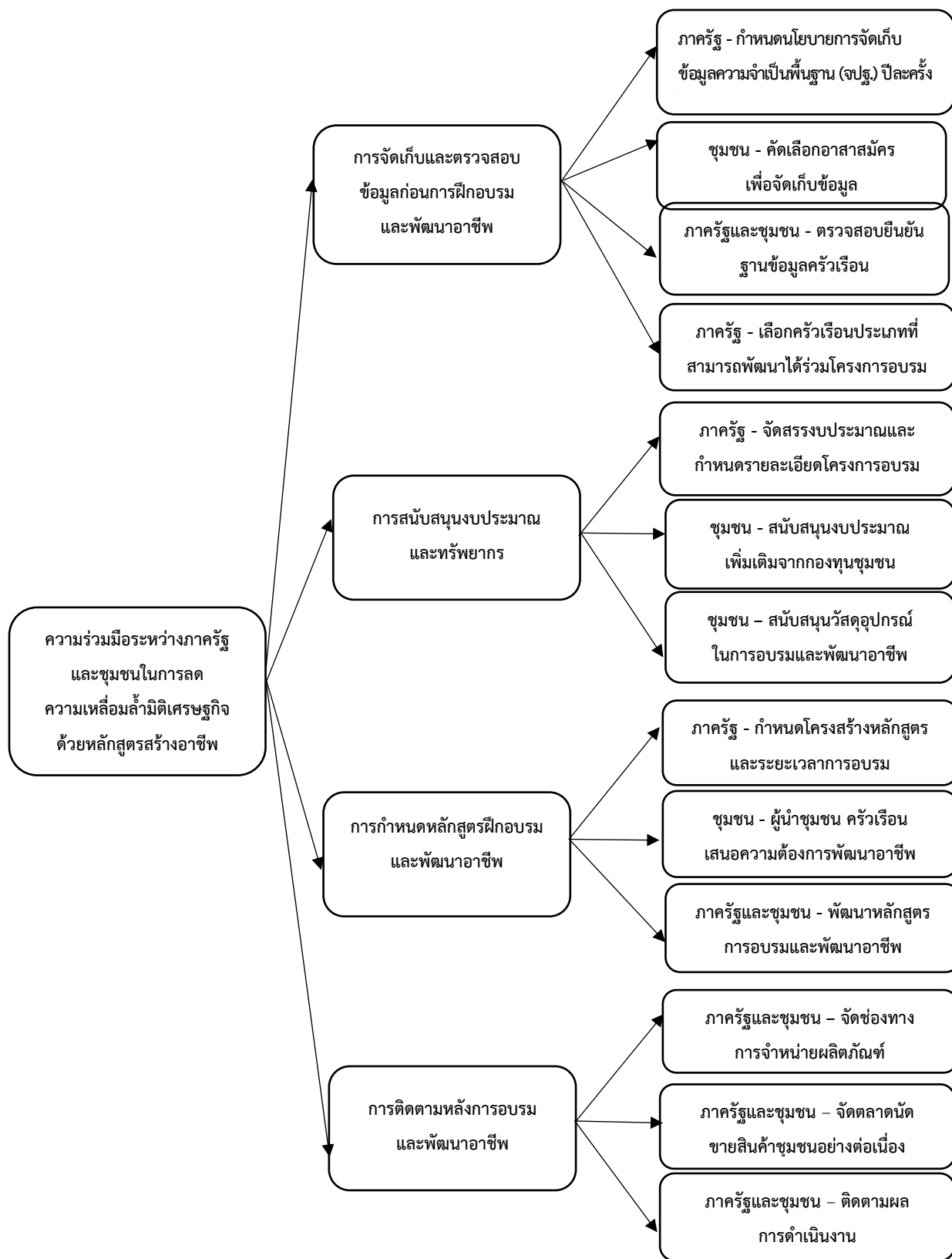
“โครงการแก้ไขปัญหาคครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์เป็นโครงการที่ส่วนกลางกำหนดมาว่าต้องมีการประชุม 2 วัน วันที่ 1 ต้องเรียนรู้เรื่องอะไร เช่น เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วันที่ 2 เป็นการฝึกอาชีพตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ก็จะสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ตามความต้องการอาชีพที่กลุ่มเป้าหมายเลือก จัดประชุมชี้แจง สร้างการรับรู้ ล่าสุดอบรม 5 ครั้ง เป็นงบประมาณของจังหวัด กิจกรรมสุดท้ายคือการเปิดตลาดให้ขายสินค้า ภาพรวมอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทศนครติ ฝึกปฏิบัติสอนให้ทำอาชีพ แล้วก็นำไปสู่การพัฒนาเรื่องการแปรรูป สุดท้ายเมื่อมีผลิตภัณฑ์ก็จัดให้มีช่องทางในการจำหน่าย โดยให้กลุ่มเป้าหมายขายสินค้า เช่น โครงการกำหนดให้มีการจำหน่ายสินค้า อย่างน้อย 1 ครั้ง แต่ล่าสุดมีการจัดตลาดขายสินค้าต่อเนื่อง 3 ครั้ง และยังมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผล ภาครัฐจัดระบบติดตามตัวชี้วัดและรายงานผล ขณะที่ชุมชนมีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นคนประสาน ติดตาม และให้คำแนะนำ ทั้งสองภาคส่วนร่วมจัดช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์และจัดตลาดชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ท่านหนึ่ง

“การดำเนินงานจริงๆแล้วพัฒนาชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบภาพรวมตำบล ถ้าต้องการให้เกิดความต่อเนื่องหรือประสบความสำเร็จต้องอาศัยผู้นำชุมชน ให้การสนับสนุนส่งเสริม เนื่องจากพัฒนาชุมชนเองนานๆจะได้ลงพื้นที่ไปครั้งนึง แต่ถ้าผู้ใหญ่ผู้นำหรือว่ากลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกันติดตามก็จะทำให้เกิดความต่อเนื่องได้ ดังนั้นผู้นำชุมชนมีส่วนช่วยแก้ปัญหาได้ การติดตามส่วนใหญ่เป็นการตามเยี่ยม ให้กำลังใจ บางครัวเรือนพัฒนาการดีขึ้น บางครัวเรือนก็ยังแก้ปัญหาไม่ได้ สุดท้ายอยู่ตามสภาพ” (Officials who care for and assist households with income below the threshold, interview, 2022)

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจ ด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ประกอบด้วยการดำเนินงานร่วมกัน 4 ขั้นตอน โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทที่ชัดเจนและมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

โดยสรุปภาครัฐมีบทบาทหลักในการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน และการสนับสนุนงบประมาณ ขณะที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร และการร่วมติดตามผลในระดับพื้นที่ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมีความต่อเนื่องและยั่งยืน รายละเอียด ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพ

รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจผ่านหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพนี้เป็นตัวอย่างการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ทั้งสองฝ่ายทำงานร่วมกัน ภาครัฐมีจุดแข็งด้านนโยบาย งบประมาณ และการดำเนินงาน ขณะที่ชุมชนมีจุดแข็งด้านความเข้าใจบริบทพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ดังนั้นการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ตั้งแต่การจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูลก่อนการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ เพื่อคัดเลือกรูปแบบเป้าหมาย การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร การกำหนดหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ไปจนถึงการติดตามหลังการอบรมและพัฒนาอาชีพแสดงให้เห็นถึงกลไกการทำงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากการทำงานแบบดั้งเดิมที่ภาครัฐกำหนดนโยบายแล้วให้ชุมชนปฏิบัติตาม แม้ว่าผลลัพธ์ของการดำเนินงานแก้ปัญหาไม่ได้เห็นผลในทุกครัวเรือนเนื่องจากความแตกต่างของทัศนคติ แต่การสร้างกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของมีผลต่อการพัฒนาในระยะยาว การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมและพี่เลี้ยงเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน รูปแบบความร่วมมือนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจที่สามารถนำไปขยายผลและประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน สรุปรายละเอียด ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

ผลการศึกษา พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มีความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่มีความหลากหลาย สรุปได้ 9 หลักสูตร ได้แก่ 1) เศรษฐกิจพอเพียง 2) การเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลาตู้ 3) การปลูกผัก 4) การเลี้ยงไก่ไข่ 5) การเลี้ยงสุกร 6) การเลี้ยงโคนม 7) การฝึกอาชีพกลุ่มสตรี/พัฒนางานฝีมือ เช่น การทอผ้า การทำไม้กวาดดอกหญ้า การทำเหรียญโปรยทาน การทำน้ำพริกกากหมู การแปรรูปผลไม้อบแห้ง การพันผ้า การทำไข่เค็มสมุนไพร 8) การส่งเสริมกลุ่มอาชีพในตำบล การฝึกอาชีพระยะสั้น เช่น การทำขนมทองม้วน และ 9) การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เช่น การทำยาหม่อง น้ำมันไพร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพัฒนาทักษะอาชีพที่แตกต่างตามความถนัดของแต่ละครัวเรือน ผลลัพธ์ที่ต้องการคือสร้างอาชีพและรายได้เสริมให้กับครัวเรือน ไม่เพิ่มภาระค่าใช้จ่าย พัฒนาเป็นอาชีพในระยะยาวได้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชร บุดสีทา (Petchara Budseetaa, 2023) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพชุมชนตำบลเทพนคร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ภายใต้โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ผลการศึกษพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ และต้องการพัฒนาอาชีพเพื่อก่อให้เกิดรายได้

ผลการศึกษาหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่ตรงกับความต้องการของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่ตำบลตะกุกเหนือประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพื้นฐานความรู้และมีความถนัดเกี่ยวกับการเกษตรและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการเกษตร ดังนั้นอาชีพที่ได้รับการเสนอแนะจากกลุ่มเป้าหมายเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนตกเกณฑ์ ประกอบกับในพื้นที่มีทรัพยากรและศักยภาพทางการเกษตรที่เอื้อต่อการส่งเสริมอาชีพ นอกจากนี้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพกลุ่มสตรีและงานฝีมือ เช่น การทอผ้า การแปรรูป

อาหาร การส่งเสริมงานฝีมือและรายได้ให้กับกลุ่มสตรี เป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพ แสดงให้เห็นถึงความต้องการในการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนและการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ครอบคลุมการพัฒนาอาชีพที่กลุ่มเป้าหมายต้องการและมีองค์ประกอบของหลักสูตร การฝึกอบรม ประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญ ได้แก่ 1) **ชื่อหลักสูตร** จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง แบบผสมผสาน การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปสินค้าเกษตร การฝึกอาชีพระยะสั้นและทักษะฝีมือทุกช่วงวัย งานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ Hand Made และการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 2) **วัตถุประสงค์** เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพในระยะยาวและเพื่อสร้างรายได้เสริมหรือรายได้หลักให้ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน 3) **วิธีการอบรม** ประกอบด้วย การบรรยายให้ความรู้โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ในแต่ละหัวข้อ (30%) การสาธิตและฝึกปฏิบัติ (60%) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (10%) 4) **สื่อที่ใช้ในการอบรม** ประกอบด้วย คู่มือการฝึกอบรม Power Point และแบบประเมินติดตามผล 5) **ระยะเวลาฝึกอบรม** อบรมหลักสูตรละ 3 วัน ๆ ละ 3 ชั่วโมง 6) **การวัดและการประเมินผล** ประกอบด้วย การประเมินระหว่างการพัฒนาอบรม ได้แก่ การประเมินทักษะปฏิบัติโดยการสังเกตการปฏิบัติงานตามแบบประเมินทักษะ และการมีส่วนร่วมโดยสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการพัฒนาอบรม และการประเมินผลหลังการฝึกอบรม ได้แก่ การประเมินความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม และการติดตามผลครัวเรือนหลังการอบรมทุก 3 เดือนเป็นระยะเวลา 1 ปี ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชร บุดสีทา (Petchara Budseetaa, 2023) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพชุมชน ตำบลเทพนคร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ภายใต้โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพชุมชนตำบลเทพนคร ฯ ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 6 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็ก 2) หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการจับจีบผ้า จัดดอกไม้ และจัดสถานที่สำหรับการให้บริการงานพิธีต่าง ๆ 3) หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการทำอุปกรณ์เครื่องใช้จากวัสดุธรรมชาติเพื่อลดโลกร้อน 4) หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการทำเกษตรอินทรีย์ และผลิตอาหารปลอดภัย 5) หลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการการประชาสัมพันธ์ข้อมูลผู้ประกอบการรายบ้าน และ 6) หลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการยกระดับการบริหารจัดการการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน กิจกรรมการอบรมประกอบด้วย ฟังการบรรยาย สนทนากลุ่ม/ปฏิบัติการ สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ประกอบด้วย สื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป PowerPoint แบบฝึกปฏิบัติ การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การทดสอบ การวัดความพึงพอใจ ช่วงเวลาที่สามารถเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นคือวันธรรมดา ระยะเวลาอบรมของแต่ละหลักสูตรที่ต้องการเข้ารับการอบรม หลักสูตรละ 1 – 3 วัน

ทั้งนี้การออกแบบหลักสูตร ระยะเวลาการฝึกอบรม และวิธีการฝึกอบรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ คำนึงถึงความถนัดและการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการประกอบอาชีพในระยะยาว โดยบูรณาการกับทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนาทักษะการผลิตควบคู่กับการบริหารจัดการ และส่งเสริมการตลาด ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ครบทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิตไปจนถึงการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน

ในส่วนของรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรสร้างอาชีพสรุปความร่วมมือได้ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูลก่อนการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ 2) การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร 3) การกำหนดหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ 4) การติดตามหลังการอบรมและพัฒนาอาชีพ บางขั้นตอนมีความร่วมมือในลักษณะส่งต่อหน้าที่ บางขั้นตอนร่วมมือพร้อมกันขณะดำเนินงานหรือระหว่างทำกิจกรรมการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ

อธิบายได้ว่าความร่วมมือดังกล่าว อาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐและชุมชน โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ร่วมกัน ภาครัฐมีความเข้มแข็งในด้านนโยบาย งบประมาณ และการกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน ขณะที่ชุมชนเข้าใจบริบทและความต้องการที่แท้จริง มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรเพิ่มเติม รวมถึงสร้างเครือข่ายที่เกื้อหนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุมชนสามารถเสนอความต้องการเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันภาครัฐมีความชำนาญในการวางกรอบและแนวทางการดำเนินงาน ดังนั้นจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน กล่าวได้ว่า **ขั้นตอนที่หนึ่ง** การจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูลก่อนการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ การคัดเลือกอาสาสมัครจากชุมชนเพื่อจัดเก็บข้อมูล เป็นการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนและสร้างความเป็นเจ้าของข้อมูล ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการยืนยันฐานข้อมูลครัวเรือน สร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาสาสมัครที่มาจากชุมชนมีความใกล้ชิดและเข้าถึงข้อมูลได้ดีกว่าเจ้าหน้าที่รัฐ การยืนยันร่วมกันเพิ่มความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น **ขั้นตอนที่สอง** การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรระหว่างภาครัฐและชุมชน พบประเด็นสำคัญคือ ภาครัฐมีบทบาทในด้านการจัดสรรงบประมาณและกำหนดรายละเอียดโครงการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมผ่านกองทุนชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเงินของชุมชน สรุปได้ว่าเป็นการผสมผสานงบประมาณและทรัพยากรจากทั้งสองภาคส่วน โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณหลัก ชุมชนสมทบทรัพยากรเพิ่มเติม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชน **ขั้นตอนที่สาม** การกำหนดหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ภาครัฐกำหนดโครงสร้างหลักสูตรและระยะเวลาการฝึกอบรม แสดงให้เห็นถึงการวางกรอบมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานของหลักสูตรเพื่อให้มั่นใจว่าการฝึกอบรมมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ผู้นำชุมชนและครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการพัฒนาอาชีพตามศักยภาพของตนเอง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ การประเมินความเป็นไปได้ ความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทชุมชน แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความรู้เชิงวิชาการจากภาครัฐและความรู้เชิงพื้นที่จากชุมชน ความร่วมมือในลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ส่งผลต่อหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเกิดการบูรณาการระหว่างความต้องการของชุมชนและมาตรฐานทางวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนและศักยภาพของพื้นที่และสร้างกระบวนการพัฒนาร่วมกัน **ขั้นตอนที่สี่** การติดตามหลังการอบรมและพัฒนาอาชีพ มีการจัดช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การจัดตลาดนัดขายสินค้าชุมชนอย่างต่อเนื่องและติดตามผลการดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรนี้ไม่ได้เน้นเพียงการฝึกอบรมเท่านั้น แต่คำนึงถึงความยั่งยืนระยะยาวในการสนับสนุนครัวเรือนให้มีรายได้และพ้นสภาพจากการเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานอย่างถาวร

โดยสรุปจุดเด่นของหลักสูตร คือการบูรณาการระหว่างความต้องการของกลุ่มเป้าหมายกับการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริง (60%) บรรยาย (30%) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (10%) ซึ่งครอบคลุมความรู้ตั้งแต่การผลิตจนถึงการจำหน่าย รวมถึงการติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1 ปี

ในส่วนของรูปแบบความร่วมมือภาครัฐและชุมชนที่พัฒนาสู่การเป็นนวัตกรรม ปรากฏใน 4 ขั้นตอนที่น่าสนใจ คือ การใช้อาสาสมัครชุมชนจัดเก็บข้อมูลเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและความถูกต้องของข้อมูล การผสมผสานงบประมาณจากภาครัฐกับกองทุนชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืน การร่วมกันพัฒนาหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้วิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งพัฒนาเป็นนวัตกรรมได้ด้วยการเปลี่ยนจากการช่วยเหลือแบบเหี่ยวยาแบบเดิมสู่การพัฒนาทักษะและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ทำให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาความยากจนได้ด้วยการพึ่งตนเอง

ผลการศึกษาเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎี "Capability Approach" ของอามาตยา เซน (Sen, 1999) โดยการออกแบบหลักสูตร 5 หลักสูตรที่หลากหลายแสดงถึงการขยายความสามารถและเสรีภาพในการเลือกของครัวเรือน การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการสนับสนุนแนวคิดที่ว่าบุคคลควรเป็น "ผู้กระทำ" ไม่ใช่เพียง "ผู้รับ" ของการพัฒนา และการแบ่งกลุ่มครัวเรือนตามศักยภาพสะท้อนการเข้าใจในความแตกต่างของขีดความสามารถแต่ละบุคคล นอกจากนี้เชื่อมโยงกับทฤษฎีความเหลื่อมล้ำของภาสกร พงษ์ไพจิตร (Pasuk Phongpaichit, 2014) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นช่วยลดการพึ่งพานโยบายจากส่วนกลาง

ข้อขัดแย้งและข้อจำกัดที่พบเป็นความท้าทายคือแม้ทฤษฎีจะเน้นการสร้างที่ยั่งยืน แต่ผลการวิจัยพบว่า “ครัวเรือนไม่มีรายได้และไม่มีเงินทุนในการสานต่อโครงการ” แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ความซับซ้อนของปัญหาความยากจน ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีที่มาของปัญหาและสาเหตุของความยากจนที่แตกต่างกัน อาจกล่าวได้ว่าการใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอาจไม่เพียงพอในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน นอกจากนี้การพึ่งพางบประมาณและโครงสร้างจากภาครัฐเป็นหลัก อาจขัดแย้งกับแนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วย หลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน พบว่า **วัตถุประสงค์ข้อที่ 1** ความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จำแนกได้ 9 หลักสูตร ได้แก่ 1) เศรษฐกิจพอเพียง 2) การเลี้ยงปลาในกระชังและการเลี้ยงปลาดุก 3) การปลูกผัก 4) การเลี้ยงไก่ไข่ 5) การเลี้ยงสุกร 6) การเลี้ยงโคนม 7) การฝึกอาชีพกลุ่มสตรี/พัฒนางานฝีมือ (ทอผ้า ทำไม้กวาดดอกหญ้า ทำเหรียญโปรยทาน ทำยาหม่อง ทำน้ำพริกกากหมู แปรรูปผลไม้อบแห้ง แป้งทำผ้า ทำไข่เค็มสมุนไพร) 8) การส่งเสริมกลุ่มอาชีพในตำบล (ฝึกอาชีพระยะสั้น เช่น การทำขนมทองม้วน) 9) การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (การทำยาหม่อง น้ำมันไพร) **วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** ออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจเพื่อยกระดับครัวเรือนที่มี รายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน พบว่า 1) ชื่อหลักสูตร จำนวน 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน หลักสูตรพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแปรรูปสินค้าเกษตร หลักสูตรฝึกอาชีพระยะสั้นและทักษะฝีมือทุกช่วงวัย หลักสูตรงานหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ Hand Made และหลักสูตรส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในชุมชน เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพในระยะยาวและเพื่อสร้างรายได้เสริมหรือรายได้หลักให้ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน 3) วิธีการอบรม ประกอบด้วย การบรรยายให้ความรู้โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้ในแต่ละหัวข้อ (30%) การสาธิตและฝึกปฏิบัติ (60%) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (10%) 4) สื่อที่ใช้ในการอบรม ประกอบด้วย คู่มือการฝึกอบรม Power Point และแบบประเมินติดตามผล 5) ระยะเวลาฝึกอบรม อบรมหลักสูตรละ 3 วันๆละ 3 ชั่วโมง 6) การวัดและการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินระหว่างการพัฒนา (Formative Evaluation) ได้แก่ การประเมินทักษะปฏิบัติ โดยการสังเกต

การปฏิบัติงานตามแบบประเมินทักษะ และการมีส่วนร่วม โดยสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างการฝึกอบรม และการประเมินผลหลังการฝึกอบรม (Summative Evaluation) ได้แก่ การประเมินความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม และการติดตามผลครัวเรือนหลังการอบรมทุก 3 เดือนเป็นเวลา 1 ปีหลังการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจด้วยหลักสูตรสร้างอาชีพ เพื่อยกระดับครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน สรุปร่วมมือได้ทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจัดเก็บ และตรวจสอบข้อมูลก่อนการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ 2) การสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร 3) การกำหนดหลักสูตร ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ 4) การติดตามหลังการอบรมและพัฒนาอาชีพ

ผลการศึกษาดังกล่าวตั้งข้อสังเกตได้ว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน มีปัญหาที่ หลากหลายซับซ้อนและแตกต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากและท้าทายในการแก้ปัญหา เนื่องจากในแต่ละครัวเรือนมีที่มาของ ปัญหาและสาเหตุของความยากจนที่แตกต่างกันหรือบางครั้งอาจมีปัญหาและสาเหตุหลายประการในเวลาเดียวกัน รวมทั้ง ระดับความรุนแรงของปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้การที่จะแก้ปัญหา อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยการใช้โครงการ/ กิจกรรมเพียงอย่างเดียวได้ แต่จะต้องค้นหาสาเหตุของความยากจนที่แท้จริง รวมทั้งต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขปัญหาและ บางครั้งต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิด หรือปรับเปลี่ยนวิถีและแบบแผน การดำเนินชีวิตเพื่อให้การดำเนินงานการแก้ไขปัญหาเกิดผล สำเร็จ จึงต้องอาศัยความทุ่มเท ความเสียสละของผู้มีส่วนร่วม โดยอาศัยความตั้งใจและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของ ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์พร้อมกับการส่งเสริมและบูรณาการภารกิจกับส่วนราชการต่างๆ ซึ่งระยะแรกควรฝึกอบรม ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สนใจและมีความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยให้ความรู้ที่ตรงกับความถนัดพื้นฐาน ต่อด้วยการ ส่งเสริมอาชีพที่สามารถเป็นรายได้เสริมระยะยาว การให้ความรู้เพื่อต่อยอดองค์ความรู้เดิม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขาย ออนไลน์ การแนะนำการทำรายรับรายจ่ายและบัญชีครัวเรือน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยควรมุ่งเน้นสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในทุกขั้นตอน เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญ ในการลดความเหลื่อมล้ำมิติเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล การสนับสนุนงบประมาณและ ทรัพยากร การพัฒนาหลักสูตร และการติดตามประเมินผล ซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบายประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

การจัดเก็บและตรวจสอบข้อมูล ภาครัฐควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลแบบบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่าง หน่วยงานต่างๆ และเข้าถึงได้ทั้งโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนชุมชน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม อย่างแท้จริง ควรมีการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในชุมชนให้สามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างแม่นยำและต่อเนื่อง ใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลเข้ามาช่วยในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูล นอกจากนี้ ควรขยายการจัดเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมมิติความเหลื่อมล้ำ อื่นๆ นอกเหนือจากรายได้ เช่น การเข้าถึงทรัพยากร ทักษะอาชีพ และทุนทางสังคม เพื่อให้การออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม ตอบสนองต่อความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

ด้านการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดสรรงบประมาณจากรายปีเป็น 3-5 ปี เพื่อให้ การพัฒนาอาชีพเกิดความยั่งยืน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การจัดสรรงบประมาณและติดตามการใช้จ่าย รวมทั้งพัฒนาระบบกองทุนหมุนเวียนที่ใช้ผลกำไรจากกิจกรรมการพัฒนาอาชีพนำกลับมาสนับสนุนชุมชนต่อไป นอกจากนี้

ควรสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในพื้นที่ในรูปแบบของความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ให้มีส่วนร่วมสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ ความรู้ และการเปิดช่องทางตลาด เพื่อให้การพัฒนาอาชีพมีความเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม

ด้านการกำหนดหลักสูตรฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ควรพัฒนาหลักสูตรที่มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควรสร้างฐานข้อมูลหลักสูตรฝึกอบรมสร้างอาชีพที่ประสบความสำเร็จจากพื้นที่ต่างๆ ให้ชุมชนสามารถเลือกและปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ควรพัฒนาเครือข่ายวิทยากรท้องถิ่นที่มีความเชี่ยวชาญในอาชีพต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ในชุมชน และควรผลักดันให้มีการรับรองทักษะอาชีพสำหรับผู้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพและการเข้าถึงแหล่งทุน

ด้านการติดตามหลังการอบรมและพัฒนาอาชีพ ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม (Participatory Monitoring and Evaluation) ที่ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดตัวชี้วัด ควรจัดตั้งกลไกพี่เลี้ยงในชุมชนที่มีปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ประสบความสำเร็จคอยให้คำปรึกษาต่อยอดหลังการฝึกอบรม ควรพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และติดตามความก้าวหน้าของครัวเรือนที่ผ่านการฝึกอบรม และควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อขยายผลความสำเร็จและถอดบทเรียนการพัฒนาอาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Alkire, S. (2005). *Valuing freedoms: Sen's capability approach and poverty reduction*. Oxford University Press.
- Chambers, R. (1997). *Whose Reality Counts: Putting the First Last*. Intermediate Technology Publications.
- Cornwall, A., & Jewkes, R. (2010). *What is participatory research?* *Social Science & Medicine*, 70(5), 1667-1676.
- Department of Community Development. (2018). *Guidelines for implementing the civil state policy in driving grassroots economic development and civil state*. Department of Community Development, Office of Community Strengthening.
- Department of Community Development. (2021). *Guidelines for implementing the civil state policy in driving grassroots economic development and civil state*. Department of Community Development, Office of Community Strengthening.
- Drèze, J., & Sen, A. (2002). *India: Development and participation*. Oxford University Press.
- Folbre, N. (2018). *The political economy of inequality: U.S. and global dimensions*. Routledge.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Harvard University Press.
- Pasuk Phongpaichit & Suthum Ratanachote. (2013). *Political economy of inequality*. Thailand Development Research Institute.
- Pasuk Phongpaichit et al. (2015). *Research report on the study of inequality and inequality reduction in Thai society*. Office of the Thailand Research Fund.
- Pasuk Phongpaichit. (2014). *Inequality and paper tiger capitalism: Proposals for Thai political economic reform*. Matichon Publishing.

- Pasuk Phongpaichit. (2016). *Intergenerational transmission of inequality in Thai society*. *Social Sciences Journal*, 45(2), 25-48.
- Pasuk Phongpaichit. (2017). *Public policy and inequality problem solving*. Chulalongkorn University.
- Petchara Budseetaa. (2023). *Development of community vocational training curriculum for Thepnakhon Sub-district, Mueang District, Kamphaeng Phet Province under the integrated sub-district economic and social development project*. Kamphaeng Phet Rajabhat University, Faculty of Management Sciences.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. Simon & Schuster.
- Rawls, J. (1971). *A theory of Justice*. Harvard University Press.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. Harvard University Press.
- Suphang Chantavanich. (2018). *Qualitative research methods*. Chulalongkorn University Press.
- Takua Nuea Sub-district Administrative Organization. (2018). *Takua Nuea Sub-district Development Plan, 2018-2022*. Takuk Nuea Subdistrict Administrative Organization.
- UNDP. (2010). *Human Development Report 2010: The real wealth of nations: Pathways to human development*. United Nations Development Programme.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). *Social capital: implications for development theory, research, and policy*. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.